

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**KONZUMIZMUS A JEHO VPLYV NA ŽIVOTNÉ
PROSTREDIE Z POHĽADU ETIKY**

2010

Mária GARAIOVÁ

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**KONZUMIZMUS A JEHO VPLYV NA ŽIVOTNÉ
PROSTREDIE Z POHĽADU ETIKY**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program:

Etika

Školiace pracovisko:

Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Konzultant bakalárskej práce:

RNDr. Alena Minárova, PhD.

Nitra 2010

Mária GARAIOVÁ

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Abstrakt

GARAIOVÁ, Mária: Konzumizmus a jeho vplyv na kvalitu života a životné prostredie z pohľadu etiky. [Bakalárska práca] Garaiová Mária: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. Školiteľ: RNDr. Alena Minárová, PhD. Stupeň: bakalár. Nitra: FF UKF, 2010, s. 37

Predkladaná práca má teoretický charakter. Zaoberá sa aktuálnym problémom konzumizmu. Charakterizuje súčasného človeka, jeho životný štýl, tvorbu hodnôt a poukazuje na potrebu určovania si cieľov a hľadania zmyslu života. Práca sa pokúša nájsť príčinu vzniku nadmernej produkcie a jej následnej spotreby, ktorá má globálny ekologický dopad na prírodu a celé spoločstvo. Popisuje vzťah človeka k prírode a informuje o súčasných riešeniach tohto závažného problému. Informačne zhodnocuje pojmy ako trvalo udržateľný rozvoj, zelená revolúcia, environmentálna výchova a ekofilozofia. Vyzdvihuje dôležitosť etiky ako náuky o mravnosti, ktorá výrazne dokáže napomôcť zmierneniu tohto rozsiahleho problému a k vytvoreniu novej mentality človeka. Práca prichádza k záveru, že ak sa neprijmú všetky potrebné opatrenia na zastavenie rastúcej ekologickej krízy, obeťami našej nevšímavosti a ľahostajnosti sa stanú budúce generácie.

Kľúčové slová: konzumizmus, nadprodukcia, spotreba, kvalita života, šťastie.

Abstract

GARAIOVÁ, Mária: Consumerism and its effect on quality of life and the environment from the perspective of ethics. (Bachelor thesis) Garaiová Mária: University of Constantine the Philosopher in Nitra, Faculty of Arts, Department of General and Applied Ethics. Consultant: RNDr. Alena Minárová, PhD. Degree: bachelor. Nitra: FF UKF, 2010, 37 pages

Construed work has a theoretic character that deals with a current problem in consumerism. It characterizes contemporary human lifestyle, value, purposes and finding the meaning of life. The work attempts to find the cause of creation and excessive production and its subsequent consumption, which has a global ecological impact on nature and the whole community. It describes human's relationship to nature and to inform us about current solutions to serious problem. Consumerism dictates terms such as perpetually, sustainable green energy, environment education and ecological philosophy. It stresses the importance of ethics as a science of morality, which expressively can contribute to reduction of this large problem and creation of a new mentality of man. The work concludes that if necessary measures are not taken to stop this growing ecological crisis, it will effect future generations.

Keywords : consumerism, surplus production, consumption, quality of life, fortune.

Obsah

Úvod	7
1 Podstata človeka	10
1.1 Pojem človeka	10
1.2 Hodnoty a eko-hodnoty	13
1.3 Životný štýl novodobej spoločnosti	15
1.4 Zmysel života	17
2 Konzumná spoločnosť	19
2.1 Spotreba	19
2.2 Produkcia nadprodukcie	20
2.3 Vzťah človeka k prírode- ekologický problém	22
2.4 Trvalo udržateľný rozvoj	23
3 Súčasná riešenia ekologického problému konzumu	26
3.1 Zelená revolúcia	26
3.2 Vytvorenie novej mentality človeka	27
3.3 Etika životného prostredia- Etika Zeme	29
Záver	32
Zoznam použitej literatúry	34

Úvod

Človek ako tvor „nedefinovateľný“ je predmetom záujmu už od pradávna. Existuje množstvo pokusov a zdefinovanie podstaty človeka, no doteraz nebola nájdená tá správna univerzálna charakteristika, s ktorou by sa uspokojila nekonečná túžba mysliteľov, ktorí sa snažia rozlúštiť túto zložitú úlohu výstižného opisu človeka po všetkých jeho stránkach. My sme sa aj napriek tomu výberom autorov z rôznych období a ich pohľadom na človeka pokúsili v prvej kapitole priblížiť a nájsť spojitosť a prepojenosť medzi jednotlivými výpoveďami. Prostredníctvom toho ako bol definovaný človek v minulosti a v porovnaní so súčasnosťou sme zaznamenali podstatné zmeny toho, ako sa človek vnímal, teda aký bol a aké bolo jeho konanie v rôznych obdobiach. V dostupnej literatúre sme sa u viacerých autorov stretli s definíciou človeka ako duálnej bytosti skladajúcej sa z tela a duše a tvorom používajúcim rozum. Práve rozum a schopnosť myslieť je to, čo nás ľudí odlišuje od zvierat. Iba mysliača bytosť je schopná vlastného napredovania, ktoré je pre zdravý ľudský rozvoj veľmi dôležité. Pri zdravom napredovaní významne pomáha človeku práca. Človek ako tvor patriaci k prírode si prostredníctvom práce vytvára vzájomné vzťahy a uspokojuje svoje potreby. To, na čo chceme my vzhľadom na našu tému poukázať je chápanie človeka ako bytosti slobodnej. Slobodný človek je zodpovedný sám za seba, za svoje konanie voči iným ľuďom a k prostrediu v ktorom žije. Uplatňovanie slobody nás vedie k zodpovednosti pri výbere priorít a hodnôt ktoré chceme v živote uplatňovať. Ako však naučiť dnešného človeka aby cítil zodpovednosť za prírodu, ktorej sa postupne čím ďalej tým viac odsudzuje? Toto je jedna z mnohých otázok ku ktorej sa chceme v našej práci dopracovať. Viacerí vnímajú toto odcudzenie v rýchлом napredovaní technického vývoja, ktoré dáva človeku moc nad prírodou. Pre človeka je v živote dôležité mať hodnoty. Človek hodnoty neustále hľadá, prijíma a osvojuje si ich. Tu tiež do popredia vystupuje sloboda, ktorá reguluje dynamiku nášho rozhodovacieho procesu. Svedomie ktoré je prítomné pri každom našom rozhodovacom procese tiež nezohráva o nič menšiu úlohu pri usmerňovaní nášho konania. Správnym uchopením slobody a dobre pracujúcim svedomím sa človek ľahšie dopracuje k správnym hodnotám potrebným pre zmysluplný život. Tak ako sa mení svet, tak sa menia ľudské hodnoty. Od vytvorenia si správnych hodnôt sa odvíja správne myslenie a správne pochopenie a prijatie sveta. Byť v živote šťastný je túžbou väčšiny ľudí. Každý z nás je šťastný v inej situácii. Za šťastného sa môžeme považovať, keď nám praje priaznivý osud, keď sme spokojní so svojím životom alebo spravíme šťastného niekoho z našich blízkych. Veľkou

chybou je však hľadanie šťastia v materiálnych veciach ako sú peniaze a majetok. Šťastie, ako vnútorný pocit, prežíva každý subjektívne. Práve šťastie nájdeme len v láskavých citoch, ktoré ľudí spájajú. Určovanie si cieľov v živote je ďalšou dôležitou úlohou, ktorú musíme počas života absolvovať pre správne fungovanie chodu nášho sebarozvoja. Zmysel nášho života, ktorý ako píše Fromm (1992) má byť orientovaný na byť a nie mať. Súčasným problémom je určenie si vlastnej identity s ktorou sa spája cieľ ľudského vývoja a snaženia. Len dobrý človek môže byť prínosom pre spoločnosť a práve etika sa považuje za prípravu na zodpovedný a plnohodnotný život. Úlohou etiky ako náuky o mravnosti, je dopomôcť človeku naučiť sa žiť zodpovedne, určovať si zmysel života a priority v ňom. Pochopiť, že materiálne bohatstvo nie je zárukou šťastia, by bolo významným krokom vpred. V prvej kapitole sa venujeme spomínanej problematike definovania človeka, vytváraniu hodnôt, životnému štýlu a zmyslu života. Všetky tieto podkapitoly sme si zvolili preto, lebo sme ich považovali za potrebné na lepšie pochopenie problematiky konzumizmu, ktorej sa v našej práci venujeme.

Z uvedených charakteristík človeka ako bytosti rozumnej a slobodne konajúcej nám vyplýva, že takýto rozumne zmýšľajúci človek si dokáže zväziť dôsledky svojho konania a nepripustí ďalšie zhoršovanie životného prostredia. Prečo to však v skutočnosti pravda nie je a neustále počúvame a čítame o nekontrolovateľnej spotrebe, produkcii nadprodukcie a hroziacej ekologickej kríze rozoberáme v druhej kapitole. Dnešný moderný človek dokáže všetky svoje problémy riešiť konzumom. Časy, keď si v minulosti ľudia zaobstarávali len potreby nevyhnutné k prežitiu sú už dávno za nami. Človek má čím ďalej väčšie nároky a jedna potreba v okamihu nahradí ďalšiu. Výroba neustále rastie a s tým rastie aj nadmerná spotreba a konzumovanie. Čím je však výroba modernejšia, tým zložitejšie technológie sa používajú a tým viac energie sa spotrebuje, čo sa všetko deje na úkor prírody. Tým, že dopúšťame pôsobenie negatívnych vplyvov na prírodu, ohrozujeme kvalitu nášho života i života budúcich generácií.

Na spracovanie predkladanej práce sme použili dostupnú literatúru, ktorej podrobný zoznam je uvedený v prehľade použitej literatúry. Vďaka preštudovaniu kníh a článkov venujúcich sa danej problematike konzumizmu sme si nové poznatky osvojili a následne spoznámkovali. Získané vedomosti sme náležite zosumarizovali a vytvorili si tak osnovu, ktorá nám svojou postupnosťou dopomohla dospieť k vytýčenému cieľu. Porovnávaním názorov rôznych autorov sme si vytvorili vlastný názor a predstavu o tom, kam by sa mala uberať dnešná spoločnosť, keď jej osud budúcich generácií nie je ľahostajný.

Táto závažná situácia si vyžaduje pozornosť a aktuálne existujúce pokusy a riešenia na zastavenie tejto hroziacej krízy dokazujú, že ľahostajnosť ľudí nič nezmôže a len aktívnym prístupom dokážeme zmeniť osud celej planéty.

1 Podstata človeka

1.1 Pojem človeka

Pokusy o získanie odpovedí na otázku „čo je človek?“ a snahy zadefinovať jeho biologickú, psychickú, duchovnú a spoločenskú stránku tak, aby vznikla celistvá a stručná definícia pojmu človek, ešte neboli naplnené. Ide o vytvorenie takej definície, ktorá by vyčleňovala podstatu človeka. Všetky pokusy o vytvorenie výstižnejšej charakteristiky, boli však len akýmsi „načrtnutím“ obrazu človeka. Existuje množstvo špeciálnovedných výpovedí o človeku, tie sú však len výpoveďou o niektorej stránke z rozmanitej komplexnosti človeka. „Čím početnejšie sú výpovede vied o rôznych stránkach človeka, čím početnejšie vlastnosti človeka sa stávajú predmetom vied, tým sa stal obraz človeka nezreteľnejším, hmlistejším a problematickejšia sa stala aj odpoveď na otázku, čo je človek“ (Seilerová, 1995, s.8). Seilerová uvádza vo svojom diele Človek vo filozofickej antropológii citát Schelera „K podstate človeka patrí práve nedefinovanosť.“ Svojim výrokom Scheler podľa Seilerovej vyjadril odmietanie pokusov o definovanie človeka a tvrdí, že definovateľný človek by nemal vôbec žiadny význam. Podľa Schelera je človek akési zjavovanie Boha v živote a večné smerovanie života skrz seba. Vo svojich filozoficko- antropologických výskumoch sa sústredil na porovnávanie človeka so zvieratám .Človeka zaradil v prírode na vrchol radu cicavcov a stavovcov a človek má podľa neho osobité miesto vo svete. „Človek je len zvláštny zvierací druh...“ (Scheler, 2003, s. 131). Podľa Schelera (2003) je človek na prvom mieste bytosťou rozumovou a nie pudovou. Súhrnná definícia človeka podľa Schelera teda znie, že človek je živočích, ktorý používa reč, zvieratá, ktoré používa nástroje a bytosť s rozumom. Aj podľa Hegela (1957) podstatu človeka, ako osobitej bytosti vo svete, ktorá ho z neho vyčleňuje je absolútny duch, prítomný a prejavujúci sa v človeku a cez jeho činnosť. „Podstatou ducha je konanie, že tvorí zo seba to, čím je osebe, splýva so svojím činom, so svojím dielom“ (Hegel, 1957, s.79). Pod otázkou „Čo je to- človek?“ rozumieme človeka včleneného do bytia, do prírody. Aristoteles (in: Seilerová, 1995,s.12–28) človeka definoval ako stvorenie, ktoré je začlenené do prírody a spoločnosti a je vo vzťahu k transcendentu. Konštatoval, že všetko živé, teda aj človek, sa skladá z dvoch zložiek. Prvou zložkou je telo, ktoré je látkou a druhou je duša, ktorá je formou. Duša je podľa Aristotela účelovým princípom živého tela a je jeho neoddeliteľnou súčasťou. Zaradil človeka s jeho vegetatívnu a animálnou dušou do organickej prírody, ale schopnosťou myslenia a tým, že je človek rozumný živočích, ho povýšil nad organickú prírodu. „Človek plní úlohu jemu vlastnú na základe rozumnosti

a mravnej cnosti, cnosť spôsobuje, že si človek volí správny cieľ a rozumnosť ukazuje správne cestu k nemu“ (Aristoteles, 1985, s.156). Podobne ako Scheler aj Descartes a Kant (in: Seilerová, 1995, s.36) prisúdili rozumovej schopnosti človeka najvyšší hodnotový status a za morálne konanie a morálny postoj považovali iba to konanie, ktoré je zbavené citov, pudu, teda rozumovo nereflektovanej činnosti. „Človek je bytosť, ktorá myslí“ (Korec, 1992, s.110). Korec charakterizuje človeka ako mysliacu bytosť preto, že sa dokáže na seba sústrediť a tým je schopný vlastného napredovania. Schopnosť vedomia je schopnosť sústrediť sa na seba, človek poznáva seba samého. „Človeka musíme brať ako celok a pochopiť ho v jeho jedinečnej jednote tela a mysle“

(Korec,1992, s.112). Neodmysliteľnými príznakmi človeka ako osobitého tvora počas celej jeho existencie sú podľa Vajdu (1995) charakteristiky človeka ako bytosti prírodnej, spoločenskej, vedomej a že človek je bytosťou homo faber, teda bytosťou pracujúcou a vyrábajúcou. Tvrdí, že ak sa na definíciu človeka použije charakteristika týchto príznakov, dosiahneme dostatočné vymedzenie pojmu. Za prírodnú bytosť človeka považuje z dôvodu, že práve príroda bola miestom jeho zrodu, existencie a jeho ďalšieho vývoja a jedine príroda je základným predpokladom bytia. Príroda človeku poskytuje základné existenčné prostriedky k životu a autor opisuje prírodu ako „organické telo“ človeka, ktoré žije v ňom. Človek aby prežil v prírode musí pracovať a v práci vytvárať spoločenstvá s inými ľuďmi a to z neho robí človeka spoločenského. „V akejkoľvek práci sa človek vždy vzťahuje k iným ľuďom. Práca bez vzťahu k iným, spoločnosti by sa stala nezmyselnou“ (Vajda, 1995,s 22). Filozofi vedomie a sebavedomie považujú za jednu z najdôležitejších charakteristík človeka. Táto vlastnosť je nám podľa nich darovaná Bohom v podobe duše, je to dar z nebies ktorý človek v živote zúročuje, alebo stráca. Existuje však aj iný pohľad na vedomie a iní filozofi, vedci a teológovia sa domnievajú, že vedomie je taká charakteristika človeka, ktoré vznikla z jeho prírodných vnútorných predpokladov. Všetci sa však zhodujú na tvrdení, že vedomie patrí medzi základné východiskové znaky človeka, z ktorého sa odvíjajú jeho ďalšie charakteristiky. V živote každého človeka je nevyhnutné uspokojovanie rôznych druhov potrieb. Človek tieto potreby uspokojuje najčastejšie prácou. Aby mohol človek žiť, musí vyrábať a tým sa stáva spoločenským. Sociológia považuje podstatu človeka za rozdvojenú a označuje ju pojmom homo duplex. Pod rozdvojenou podstatou rozumie, že má prírodnú a spoločenskú zložku. V procese vzniku a vývoja človeka dochádza k postupnému vyčleneniu človeka z prírody, nie však v absolútnom zmysle slova. Človek sa podľa Urbana (2006) spoločenskou bytosťou nerodí, ale postupne stáva, pri čom mu napomáha život v spoločnosti.

Prostredníctvom socializácie sa človek začleňuje do kultúry daného spoločenstva v ktorom žije, vytvára si kontakty s inými ľuďmi a venuje sa spoločenským činnostiam. Sebapoznanie a hodnotenie seba a iných, ktoré sa uskutočňuje prostredníctvom rozumovej činnosti, nám pomáha aj cez ešte neúplné definície človeka pochopiť, kto sme a kto sú ľudia okolo nás. V živote človeka je však veľmi významná socializácia, ktorá ako proces osvojovania si základných ľudských činností a určitých foriem komunikácií, vytvára z človeka ako biologického tvora osobnosť. Človek sa prostredníctvom socializácie sociokultúrne narodí.

Radikálna zmena pohľadu na človeka nastala, keď mu kresťanstvo priznalo milosť a slobodnú vôľu. Človek začal byť zodpovedný sám za seba a za svoj život. Diatka (2005) tvrdí, že človek obdarený slobodnou voľou sa musí sám zodpovedať za to, ako žije a o čo sa usiluje aj za to čo vykonal alebo nevykonal, za to aký je, aj za to ako ovplyvňuje jestvovanie druhých ľudí a napokon aj sveta v ktorom žije. Je zodpovedný nielen pred druhými ľuďmi, ale hlavne pred Bohom. Súdiť možno len slobodného človeka. Takéto chápanie človeka ako slobodnej bytosti mu okrem zodpovednosti priznalo aj jedinečnosť a osobitosť. Diatka hovorí o osobe, ktorá by mala byť „per se una“ teda osoba sama o sebe jediná, svojská a jedinečná. Rovnako ako mnoho iných autorov rozmyšľa o človeku ako tvorovi, ktorý jednoznačne patrí k prírode, ale ľudia sa podľa neho už pomerne dávno odprírodnili a vnímajú prírodu ako svojho protivníka, ktorého treba ovládnuť. Poukázal na dôležitosť chápania prírody ako nášho partnera, ktorého treba poznať a pochopiť, aby sme mohli efektívne využívať možnosti, ktoré nám ponúka. Na pochopenie prírody nám slúži ľudská kultúra. Informácie uložené v jej systémoch si človek osvojuje v procese vzdelávania a výchovy, teda socializácie. Tým sa človek pripravuje na život, v ktorom sa stáva niekým, čiže osobnosťou. Podľa Brožíka (2006) sloboda málokomu prináša pokoj a útechu. Uplatňovanie slobody obohacuje náš život, ale súčasne nás vedie k zodpovednosti, k obozretnosti pri akomkoľvek konaní a k starostlivému zvažovaniu hodnôt a preto radi pred ňou utekáme. Priradením sa do skupiny ľudí, ktorí na povel robia to isté a zbavujeme sa nie len svojej osobitosti, ale hlavne zodpovednosti za svoju osobu. Brožíka (2006) za všetkým vidí ľudskú pohodlnosť a ľahostajnosť voči množiacim sa dôkazom o neudržateľnosti panujúceho konzumného spôsobu života, ktorý dnes celé ľudstvo ohrozuje globálnou spoločenskou a ekologickou katastrofou. Jedinú nádej vidí vo vytvorení rehabilitovaného obyčajného človeka, ktorý netají, ale priznáva svoj egoizmus a neustále náhlenie sa za súkromným šťastím. Dubnička (2007) vidí ako príčinu odcudzenia človeka voči prírode v rýchlom napredovaní technického vývoja, čím sa zvyšovalo aj jeho sebavedomie. V minulosti bola predstava tvrdenia, že človek nepatrí k prírode

nepredstaviteľná. Väčšina autorov sa prikláňa k názoru, že človek bezprostredne patrí k prírode a život bez nej bol neprípustný. Dnes však žijeme v dobe, kde chcú ľudia dokázať doposiaľ nepredstaviteľnú nezávislosť od prírody. Od objavenia poľnohospodárstva pre nich príroda predstavuje len prostriedok na uspokojovanie stále väčšieho množstva potrieb a neustále rastúcej potreby produkovať viac ako dokáže ľudstvo spotrebovať, čo sa všetko deje na úkor prírody, ktorá stále viac cíti tento tlak zo strany ľudí a dáva to patrične najavo. Preto je namieste uvažovanie a prehodnocovanie hodnôt a ich následné vyselektovanie. Každý z nás si vytvára hodnotový rebríček, ktorého sa chce a bude počas svojho života pridrižovať.

1.2. Hodnoty a „ekohodnoty“

Hodnoty nie sú vrodenu záležitosťou, ale niečím čo musíme zodpovedne hľadať a osvojovať si počas celého života. Žilínek vo svojom článku (in: Michalov a kol., 2000), s ktorým prispel k téme o personálnej obnove humanity, zaujal postoj k procesu formovania hodnôt ako k procesu aktívneho hľadania, objavovania, prijatia a identifikácii hodnôt. Zdôrazňuje funkciu svedomia ako dôležitej duchovnej antropologickej konštanty a ako určujúceho regulátora dynamiky morálneho rozhodovacieho procesu. Morálno – hodnotová dimenzia je hlboko spätá s podstatou ľudského bytia a bytostnou štruktúrou ľudskej slobody. Autor považuje práve slobodu ako dôležitý atribút k tomu aby „duchovno personálna bytosť“ mohla uskutočňovať sama seba. Hodnotové vyjadrenie slobody je jej viazanosť na dobro, na uskutočňovanie dobra, na sebarealizáciu a na zmysluplný sebarozvoj. Svet hodnôt nemôže existovať bez človeka, hodnotovosť do sveta prirodzenej duchovnej a materiálnej podstaty vnáša človek. Podstatu človeka spája so schopnosťou vlastného sebaurčenia, mravného rozhodovania, identifikácie sa s mravnými hodnotami a dosiahnutie mravnej identity. Ďalším dôležitým prvkom pri vytváraní hodnôt je podľa Žilínka svedomie. Svedomie výrazne reguluje naše správanie a konanie. Svedomie je prítomné pri každom rozhodovacom procese. Práve túto väzbu svedomia s mravným rozhodovaným charakterizuje hodnotový status človeka. „Svedomie sa prejavuje nielen vo forme rozumového uvedomenia si mravného významu uskutočňovaných činov, ale predovšetkým vo forme najhlbšieho citového prežívania mravných hodnôt“ (Žilínek, 2000, s.40). Dynamika mravných rozhodovacích procesov, voľba medzi hodnotovými systémami, kritériom hodnotovej merateľnosti

a súmernosti, zmocnenie sa a identifikácia ako aj samotná realizácia hodnoty sú hlboko individuálnym javom. Človek v určitých fázach svojho vývinu hodnoty objavuje, akceptuje a osvojuje si ich. V súčasnosti aktuálny problém vytvárania hodnôt rozoberá vo svojom príspevku pod názvom Hodnotový systém v ekonomickej koncepcii H. Skolimowkého Zlatica Plašienková (1997). Výchova a vzdelávanie sa dominantnou mierou podieľajú na formovaní hodnotovej orientácie ľudí, prostredníctvom ktorého sa vytvárajú postoje a vzťahy k okolitému svetu, prírode, iným ľuďom i k samým sebe. Riešenie tohto závažného problému vidí v novom type vzdelávania a výchovného pôsobenia, ktoré by zahŕňalo aj oblasť ekologickej problematiky a súhrne ich nazýva ako ekovzdelávanie a ekovýchova. Tento spôsob vzdelávania zahŕňa sprostredkovanie nových poznatkov z oblasti prírodných a humanitných vied. Dôležitú úlohu tu zohráva zasvätenie do významných tradičných a súčasných filozofických reflexií vzťahov človeka k životnému prostrediu, jeho miesta vo svete a jeho duchovnej zrelosti. Ekofilozofické a ekoetické koncepcie a smery sa pokúšajú poskytnúť reálne východiská pre zmeny v oblasti mravných a duchovných dimenzií našich vzťahov k svetu. Jednou takouto eko-filozoficko-etickou teóriou je koncepcia Skolimovského, nazývaná tiež ekologický humanizmus. Skolimovský (in: Plašienková, 1997, s.85) poukazuje na zdroje deformácií nášho pohľadu na skutočnosť, ktoré bolo podľa neho prvotným impulzom dnešnej ekologickej a kultúrno-civilizačnej krízy. Načrtáva základy nového náhľadu na svet, obrat k holistickej a organickej optike, ktoré prinášajú so sebou aj nové alternatívne štýly života. Sú to zmeny v našej technológii, ekonomike a modeloch života a aj zmeny našej morality, racionality a konceptuálnom myslení. Skolimovský ako predpoklad vytvorenia nového obratu v obraze sveta a človeka vidí v prepojení kozmológie, eschatológie a etiky v dimenzii ekologického uvažovania, cítenia a konania. Kozmológiu chápe ako systém predostierajúci metafyzický model sveta, ktorý objasňuje jeho zmysel. Eschatológia je zameraná na posledný cieľ ľudského bytia, dáva mu zmysel, buduje duchovný rozmer ľudskej existencie a tým aj koncept človeka. Etika orientovaná na vytvorenie systému hodnôt je okrem teoretickej roviny zameraná aj na praktické konanie človeka a tak sa podieľa na odhaľovaní zmyslu ľudskej činnosti. Skolimovského ekofilozofia zohľadňuje novú jednotu medzi ľuďmi, planétou a všetkými ostatnými bytosťami a vyúsťuje do ekoetickej koncepcie, ktorá poukazuje na systém základných hodnôt odvodených zo správneho porozumenia dedičstva života a evolúcie. Vychádza z tézy, že podľa toho, ako sa mení svet, tak sa mení ľudské myslenie a ľudské hodnoty a ako sa mení ľudské myslenie a ľudského hodnoty, tak sa mení svet. Svet považuje za sanktuárium, ktorého súčasťou sme aj my sami. Na vrchol eko-

etického hodnotového systému vyzdvihol úctu. Je to úcta k všetkému bytiu, čiže aj k nám samým, pretože každý z nás je sanktuárium. Žiť vo svete, znamená mať nie len úctu, ale aj zodpovednosť, ako druhú eko-etickú hodnotu. Týka sa to zodpovednosti za všetky bytosti, za budúce generácie a tiež zodpovednosť voči vlastnému životu. Zo zodpovednosti ďalej vyplýva hodnota, ktorú Skolimowský nazýva skromnosť či striedmosť, ktorá predstavuje špecifický modus zodpovednosti. Ďalšie hodnoty predstavujú diverzita a spravodlivosť pre všetkých. Svetu treba prinavrátiť jeho bohatstvo, jeho diverzitu. Aby bol vývoj eko-etiky, ktorá rešpektuje udržateľný život a udržateľný zodpovedný rozvoj, úspešný musíme sa naučiť pracovať so správnymi hodnotami. Od správnych hodnôt sa odvíja správne myslenie, správne pochopenie a prijatie sveta, správne nádeje a správna aktivita. „Hodnoty, ktoré k životu potrebujeme, nám nikto – ani príroda- neponúka lacno a na všetky časy“ (Brožík, 2006,s.123). Brožík považuje za dôležité hodnoty primerane oceňovať a chrániť. Prírodu považuje za environmentálnu hodnotu hodnú rešpektu a úcty.

1.3 Životný štýl novodobej spoločnosti

V dnešnej dobe predstavuje predovšetkým materiálne bohatstvo cestu k tomu aby bol človek vo svojom živote šťastný. Čoraz viac sme však svedkami toho, že realita je úplne odlišná a závislosť od materiálnych statkoch prináša človeku viac problémov ako osohu. Čím viac máme, tým viac potrebujeme. Čo vlastne je to šťastie? Šťastie je v etike veľmi frekventovaným pojmom. Vysvetľuje ho ako priaznivú náhodu, ako stav intenzívnej radosti a hlavne ako realizáciu zmyslu života. Aristoteles (1979) vo svojej Etike Nikomachovej definoval, že byť šťastným znamená dobre žiť a dobre sa mať. Tatarkiewicz (1973) vyčlenil štyri základné pojmy šťastia. Šťastný je podľa neho ten, komu žičí priaznivý osud, kto pocíti najintenzívnejšie radosti, kto má najvyššie hodnoty a kto je spokojný so svojím životom. Čavajda (2009) sa vo svojom článku Materiálne bohatstvo a šťastie človeka venuje tejto rozsiahlej problematike. „Dnešný svet je plný ľudí, ktorí si myslia, že šťastie je možné nadobudnúť získaním rôznych materiálnych vecí, teda cez materiálne bohatstvo “(Čavajda, 2009,s. 23). Byť šťastný je prioritou väčšiny ľudí, no chyba, ktorej sa mnohí dopúšťajú je podľa Čavajdu hľadanie šťastia v práci. Práca ľudí natoľko pohlcuje, že zabúda, že práve šťastie nájde len v medziľudských vzťahoch, v rodine a láske. Pre človeka je prirodzené, že ho láka bohatstvo, ale popri honbe za peniazmi zabúda na tú najdôležitejšiu duchovnú stránku

života. Prechádzky v prírode a stretnutie s priateľmi sme vymenili za „bezduché“ pobehovanie po obchodných centrách. Čavajda takýto životný štýl spája s ľudskou pohodlnosťou, prepychom a egoistickým materializmom. Šustr (2009) kvalitu životného štýlu posudzuje podľa toho, aká dokonalá je harmónia medzi vlastným hodnotovým systémom a skutočnosťou, ktorá sa odzrkadlí v odpovedi na otázku : „Ako sa máš?“ Bláha (1990) píše o šťastí ako o našom vnútornom pociťovaní, ktorú každý z nás prežíva subjektívne. Ľudia majú rozdielne ideály o šťastí. Zaoberá sa tiež otázkou, či je šťastie v tom, čo svet dáva nám, alebo v tom, čo my dávame svetu. Pri riešení tejto problematiky sa často stretávame s pojmom „dobrovoľná skromnosť“ s ktorým pracuje aj Keller (1996) vo svojom diele Hodnoty pre budúcnosť. Tieto výzvy k individuálnej skromnosti majú podľa autora vysokú etickú hodnotu. Pre tých, ktorí ju rešpektujú zaručujú dôstojný osobný život. Nadmerní konzumenti sú príliš zamestnaní starosťami o neustále zvyšovanie miery svojej materiálnej spotreby a vlastným pričinením im nie je dopriaty život prežitý v hlbších rozmeroch, ide len o povrchné prežitie života v pasci konzumizmu. Tatrakiewicz (1973) za zdroje šťastia považuje vonkajšie hodnoty, láskavé city, príjemnú prácu a predmety nezištného záujmu. „Ľudia najčastejšie očakávajú šťastie od vonkajších hodnôt, najmä takých ako je majetok, postavenie, moc, ktoré povyšujú jedných nad druhých“(Tatrakiewicz, 1973, s.255). Tieto očakávania sú však mylné a najviac šťastia ľudia nachádzajú v láskavých citoch, ktoré ľudia naopak navzájom spájajú a to v láske a v rodine. Šťastný môže byť každý z nás, pretože šťastie nezávisí od inteligencie, od prospechu v učení, od vzdelania rodičov a od ich postavenia. Láska k práci a jej priaznivé výsledky významne pomáhajú k šťastiu a k šťastiu sa môžeme dopracovať aj láskou k prírode. Dnešná spoločnosť sa orientuje na rast materiálneho blahobytu ako na niečo, čo jediné dokáže dať životu zmysel. „Globálnym merítkom kvality života a civilizovanosti spoločnosti sa stal rast HDP...“ (Urban, 2006, s.351). Všetko to, čo dokáže zvyšovať HDP sa stalo žiaduce. Ľudia sú však na úkor toho, vystavení krízovým životným situáciám, ako sú živelné pohromy, nezamestnanosť a ekonomické bankroty. „... paradoxne je moderný človek, viac ako kedykoľvek pred tým , osamotený.“ (Hrehová, 2005, s.244)

1.4 Zmysel života

K otázke o zmysle života sa raz dostane každý z nás. Často si na túto otázku odpovedáme v období, keď sa nám náš život zdá nezmyselný a nevieme si určiť, aké miesto v ňom zastávame. Objavenie tejto nezmyselnosti nás motivuje v hľadaní zmyslu nášho života. Jedným z atribútov, ktorý nám pomáhajú utvárať zmysel života sú motivácie. Motivácia ako súbor podnetov nás vedie k určitému konaniu, prostredníctvom ktorého sa snažíme dosiahnuť vytýčené ciele. „Človeka je možné charakterizovať ako intencionálnu bytosť, ktorá si vytvára plán svojho života a konania, pretože veľká časť tohto konania je zámernou činnosťou“ (Brožík, 2007, s.129). To, čo naozaj chceme dosiahnuť môžeme vyjadriť pojmom ašpirácie. Naše ašpirácie ako vedomé ciele sú podmienené našou vôľou k životu, naším odhodlaním prekonávať neúspechy a znášať nepriazeň okolností. Naše ciele dosiahneme iba vytrvalosťou a sebadôverou. Sú to blízke i vzdialenejšie hodnotové ciele, ktoré chceme behom života realizovať. Osobitne dôležitými hodnotami sú hodnoty pôsobiace ako vonkajšie motivačné faktory. Nie vždy sa však ašpirácie stretnú s úspechom. Opakované neúspechy prinášajú ašpiračnú únavu a človek si prestáva vytvárať ciele, ktoré chce dosiahnuť. „Čím náročnejšia ašpirácia, tým väčší úspech.“ (Diatka, 2001, s.120). Podľa môjho názoru predmetom zmyslu života by mali byť veci duchovného charakteru ako je láska, spolupatričnosť, zmysluplný život a nie orientácia na materiálne bohatstvo, v ktorom môžeme určitú dobu vidieť zmysel, ale nie je tým zmyslom podstatným. Život orientovaný na „byť“ nie na „mať“, o ktorom píše Fromm (1992) vo svojom diele *Mít nebo byť*, by mal byť tou správnu cestou pri tvorbe a sebazdokonaľovaní jednotlivca a celej spoločnosti. Cieľom života je šťastie, ktoré je definované ako uspokojovanie všetkých prianí a subjektívnych potrieb. Fromm (1992) tvrdí, že prosperch prestal znamenať prosperch pre dušu, ako sa písalo v biblii, ale dostal význam materiálneho a finančného zisku ľudia začali veriť, že byť sám pre seba viacmenej znamená byť sám sebou. Nazýva túto spoločnosť ako spoločnosť notoricky nešťastných ľudí. Sme úzkostliví, deprimovaní, závislí. Ľudí nazýva egoistami, ktorí chcú všetko pre seba a spôsobuje im potešenie vlastniť a nie sa deliť, ich cieľom je vlastnenie. Som tým viac, čím viac mám. Takýto človek nemôže byť uspokojený, pretože jeho priania sa nikdy neskončia, neustále závidí tým, ktorí majú viac a bojí sa tých ktorí majú menej. Žilínek (2000) problém identity človeka považuje za súčasný filozofický, teologický, etický a psychologický problém, pretože práve s identitou sa spája cieľ ľudského vývoja a snaženia. Človek prostredníctvom identity hľadá jedinečnosť svojej osoby, snaží sa naučiť sa byť samým sebou. Osobná identita človeka

súvisí v jeho vlastným bytím, sebadefinovaním a koniec koncov aj s atribúciou hodnotových štruktúr. Podľa Diatku (2001) je vrcholom úspechu, ktorý môžeme dosiahnuť, dobrý človek. Je to najvyššia hodnota pre celú pospolitosť ľudí, v ktorej žije a v ktorej sa stal človekom. „Ľudia okrem atribútov rozumnosti, slobody a zodpovednosti sú aj spoločenský a náboženský, teda hľadajúci spásu, záchranu.“ (Hrehová, 2005, s.262) Náboženstvo nám napomáha pochopiť vlastné miesto vo svete a ukazuje nám akou cestou má smerovať naša činnosť. Byť nábožný znamená otvoriť sa spravodlivosti. V náboženstve sa život považuje za hľadanie šťastia, pravdy, krásy, istoty. Sociálna etika má ľudí orientovať k všeludským hodnotám a humánnym zásadám, čo skvalitňuje sociálne vzťahy. Etika je prípravou na zodpovedný a plnohodnotný život.

2. Konzumná spoločnosť

2.1 Spotreba

V konzumnom svete sa stala spotreba prvoradou prioritou, životným štýlom, niečím nutným. Súčasní konzumenti majú neuspokojiteľnú túžbu získavať stále novšie predmety a tak sa stať hodnými povrchného obdivu. Marcuse (1991) rozlišuje medzi pravými a nepravými potrebami. Príkladom je reklama ako jeden prvok konzumizmu, ktorá dokáže v spotrebiteľovi vyvolať falošný pocit potreby. Reklama je najúčinnjším nástrojom na povzbudenie dopytu. Ťažšie však ako vyrobiť produkt je ho predat', preto propagácia prostredníctvom reklamy má v dnešnej dobe obrovský význam. Často krát klamlivá reklama núti človeka spotrebovať aj predmety, ktoré by za normálnych okolností nepotreboval. Vytvára v človeku nepravé potreby umelé priania, čím ho nabáda k plytvaniu. Jednu potrebu v zápätí však nahradí ďalšia a konzument sa dostáva do uzavretého kruhu spotreby. Fromm (1992) píše, že práve neobmedzený pokrok nám dal nádej na ovládnutie prírody, poskytol nám materiálny nadbytok a neobmedzenú osobnú slobodu. Priemyselný pokrok nám umožnil nahradenie živočíšnej a ľudskej energie mechanickou a máme pocit, že sme na ceste k neobmedzenej produkcii a teda aj spotrebe, čo nám zaručuje neobmedzené šťastie pre všetkých. „To, čo hmotné podmienky kvalitného života zrejme zlepšuje, sa automaticky stáva prioritou, bez toho aby sa niekto pýtal, či skutočne je potom život ako kvalitný vnímaný“ (Naess, 1996, s.43). Ľudstvo pokrok posudzuje podľa spotrebovanej energie a nahromadených predmetov. Ekonomika musí vynaložiť obrovské úsilie na vytvorenie nových potrieb a konzumenti sú zvädzaní k tomu, aby zvyšovali svoju hmotnú spotrebu. Podľa Koháka (2000) dokážeme všetky naše problémy riešiť konzumom. V minulosti ľudia nakupovali iba aktuálne potrebné veci. Dnes sa prechádzajú po obchodných centrách a bez pocitu nutnej potreby nakupujú „do zásoby“ predmety rôzneho použitia. „Nakupovanie a neopodstatnená konzumácia sa stáva synonymom uvoľnenia, formou eskapizmu pre vnútornou deštrukciou a prázdnotou, najčastejším spôsobom riešenia problémov spôsobených životom v hedónistickej spoločnosti a minimálnym kontaktom s prírodným prostredím.“ (Lomňančíková, 2009, s.142) Nadmerné konzumovanie statkov možno považovať za druh útechy, prostriedok ako dosiahnuť emocionálny zážitok a kompenzáciu jednotvárnosti mestského životného prostredia. Príroda zostáva dôsledkom toho duchovne nevyužívaná a nepoznaná. „Pokrok nás zaviedol až na miesto, kde je cieľ v podobe kvalitného života niečím nebezpečným...“ (Naess,1996, s.44).

„Len stupňovanie spotreby je zmyslom života, úlohou spoločnosti a riešením všetkého, čo nás trápi.“ (Kohák, 2000, s.80) Takéto stupňovanie podľa Koháka môže viesť k ekonomickému

a ekologickému zrúteniu ľudského sveta. „Čím je väčšia a modernejšia výroba, tým treba viac prírodných zdrojov ako aj energie, čoho následkom je viac a viac nadprodukcie, ktorú treba skonzumovať.“ (Dubnička, 2007, s.15) Lomňančíková (2009) nazýva dnešnú spoločnosť blahobytnou. „Blahobytná spoločnosť a jej životný štýl naplno zamestnáva jednotlivca honbou po sebanaplnení, majetkom a tento stav legitimizuje.“ (Lomňančíková, 2009, s. 143). Na konzumnú kultúru sa pozerá ako na chorobu spoločnosti a ako ku chorobe by sa k nej malo pristupovať. Cieľom ekopsychológie je zistiť príčiny patologického chovania spoločnosti. „Žijeme v zvláštnej dobe, euroamerická civilizácia prežíva šok zo zrútenia najvplyvnejších myšlienkových konštrukcií jej hodnotového systému. Mamon konzumizmu a jeho protagonisti ženú celý svet do záhuby a ľudstvo sa zatiaľ nevie tomuto javu brániť“ (Kučírek, 1995, s.13). Konzum ako novodobý ideál dáva západnej spoločnosti zmysle života. Neustále rastúci konzum odsudzuje ľudstvo k radikálnej pluralite a kultúrnej, politickej, ekonomickej a sociálnej nerovnosti a tým šíri rôznosti a otázku samotného dôstojného prežitia ľudského rodu.

2.2. Produkcia nadprodukcie

Človek je tvorcom nadprodukcie a tá vznikla práve schopnosťou ľudí vyrobiť viac ako dokážu spotrebovať. „Človek je výnimočný práve svojou schopnosťou nadprodukcie a práve táto schopnosť produkovať nadprodukciiu ho núti byť aj jej konzumentom“ (Dubnička, 2007, s. 13). V dnešnom konzumnom svete je práve hromadenie majetku hlavnou prioritou. Ľudia sa prestávajú prezentovať tým aký sú, ale tým čo majú . Strácame kontrolu nad vlastným životom a pomaly začíname zisťovať, že nie mi vlastnime veci, ale veci začínajú vlastniť nás. Práve vznik vedomia má za príčinu produkovanie nadprodukcie. „Keď si raní príslušníci rodu Homo začali uvedomovať sami seba, svoju existenciu, rovnako aj aj jej binárnu opozíciu smrť, museli začať uvažovať a aj konať adekvátne k tomuto novému stavu“ (Dubnička, 2007, s.156). Podľa jeho názoru zvieratá na rozdiel od ľudí si neuvedomujú svoju existenciu a nemajú ani predstavu o budúcnosti, preto aj konzumovanie potravy je pre nich len aktom prítomnosti. Ľudia získaním vedomia dokázali predvídať a začali plánovať. Poznanie, že hlad je príčinou smrti viedlo k tomu, že človek už nemohol zbierať len toľko potravy koľko bezprostredne potreboval na prežitie dňa, ale naučil sa kalkulovať aj s nasledujúcim dňom a týždňami a začal robiť zásoby. Práve tento prvotný zber a zhromažďovanie rastlinnej potravy je považovaný za prvú formu nadprodukcie. Takáto produkcia nadprodukcie bola podľa Dubničku vyvolaná existenčnou potrebou zachovania

druhu. V raných fázach kultúry predstavovala blahobyť predovšetkým potrava, čím väčšie zásoby, tým väčšia prestíž. Nadprodukcia potravín vyústila až do objavenia poľnohospodárstva. Domáce zvieratá poskytovali mäso, mlieko, hnoj a silu k ťahaníu pluhu. Domestikáciou zvierat predkovia získali omnoho viac potravy ako pri predchádzajúcom loveckom a zberačskom spôsobe života. „Človek bol z nového a výnosného majetku tak nadšený, že začal chovať viac kôz ako potreboval pre svoje prežitie“ (Dubnička, 2007, s.163). Z nadšenia sa stala potreba produkovať nadprodukciiu. S pojmom nadprodukcie úzko súvisí pojem prepych. Určitá podoba prepychu existovala už dávno pred tým, než človek začal pestovať plodiny a chovať zvieratá a dávno pred vznikom kráľovstiev obklopených bohatstvom a nádherou. Ľudstvo neprešlo od úplnej chudoby všetkých k zdrvivúcemu bohatstvu hŕstky vyvolených, pretože šperky a slávnosti boli javy, ktoré sa vyskytovali v spoločnosti vo všeobecnosti. Lipovetský (2005) nepovažuje život za čias doby kamennej za život s nízkou životnou úrovňou. Ľudia nevyrábali predmety vysokej hodnoty, to im však nebránilo aby sa pri špeciálnych príležitostiach neskrášlili a nebránilo im to predovšetkým žiť v určitom materiálnom nadbytku. Chovali sa bezprostredne, nemysleli na zajtrajšok. Ich chýbajúca predvídavosť a márnotrtná mentalita im predpisovala všetko naraz skonzumovať. So všetkými predmetmi a potravou sa delili s členmi miestneho spoločenstva. Pod slovom prepych sa rozumela etika luxusu bez honosných predmetov. Luxus teda nezačal výrobou drahých statkov, ale myšlienkou na utrácanie, ktorá predchádzala uchovávaníu a hromadeníu vzácných predmetov. Skôr než sa stal prepych znakom materiálnej civilizácie, bol čisto kultúrnym javom. Všetky obchody sa vykonávali formou daru. Dary museli byť štedré a nezištné, bez ohľadu na materiálny zisk. Pravidlo cti nariadľovalo náruživé súťaženie vo veľkorysosti. Primitívnu formu luxusu teda charakterizuje schopnosť obdarúvať iných a nie hromadenie majetku vysokej hodnoty. Všetky dôležité udalosti týkajúce sa spoločenského života doprevádzali obradné dary, výmena darov a rozdeľovanie majetku. V primitívnych spoločnostiach nebolo dôležité vlastníenie hodnotných vecí, alebo spoločenský a duchovný prvok, ktorý bol obsiahnutý v darovanom predmete a získavanie prestíže pomocou predávania a konzumácii bohatstva. „Prepoch je odsúdenia hodný, ale príjemný.“ (Kolakowski, 1998, s.63) Na to aby človek prežil potrebuje uspokojovať iba základné fyziologické potreby a dalo by sa povedať, že všetko navyše je prepoch. Zrušiť prepoch by teda podľa Kolakowského bolo vrátenie sa do doby kamennej. Každý z nás má inú predstavu o luxuse. Vývin ľudstva sa zakladá na tom, že sa vytvárajú nové potreby a nové spôsoby ich uspokojovania. Čo je, alebo nie je luxus sa definuje vždy vo vzťahu ku konkrétnej civilizácii a k historickým podmienkam. Luxusom môže byť niečo, po čom ja

netúžim, ale môžu po tom túžiť iní ľudia. Je veľmi ťažké naučiť s rozlišovať medzi skutočnými potrebami a potrebami, ktoré sú predmetom žiadosti, ale nie sú pre nás skutočne potrebné. Dôsledkom neschopnosti určiť, čo je skutočne potrebné pre mňa v konkrétnych situáciách vedie k produkovaniu nadprodukcie a jej následnej nadmernej spotrebe.

2.3 Vzťah človeka k prírode – ekologický problém

Človek berie prírodu ako niečo, čo tu bezprostredne existuje a obklopuje ho. V dnešnom svete, v ktorom si človek začal uplatňovať dominantné miesto v prírode však vzniká problém. „V dejinnom evolučnom vývoji sa človek necítil vždy pánom prírody“ (Hrehová, 2005, s.230). Človek sa vnímal ako obeť prírody a prírodné úkazy mu naháňali strach a obavy. Vďaka intelektuálnemu poznaniu sa však dopracoval ku kolonizácii prírody a k výmene matérie a energie medzi ľuďmi a prírodou. Človek je však existenčne závislý od prírody na čo mnohokrát zabúda. Tento problém vzťahu medzi človekom a prírodou nestačí riešiť iba v rámci jednej krajiny, ale aby bol úspešný, musí sa stať záležitosťou celej planéty. „Globálnosť problematiky ochrany životného prostredia si v rámci zmeny hodnotovej orientácie vyžaduje hľadanie nových univerzálnych všeľudských hodnôt a možností medzinárodného porozumenia a spolupráce“ (Kučírek, 1995, s.9). Termín ekológia je etymologicky odvodený od gréckych slov oikos (bydlisko, pobyt) a logos (náuka, veda). Ekológia ako veda má interdisciplinárny charakter. Evokuje spätosť s človekom, prírodou, globalizáciou, ekonómiou, biosférou, globalizáciou, s humanitnými vedami, s ideológiou i náboženstvom. Predmetom ekológie je skúmanie vzťahu človeka k okolitej prírode, výskum biosféry, vegetatívno-rastlinnej flóry a vzťahu živočíšnych druhov. „Ekologický problém, či už geograficky, ekonomicky alebo politicky nie je uchopiteľný v celej svojej šírke na lokálnej úrovni“ (Smolková, 2000, s.11). Kapica (1978) vo svojom článku, Zem je náš spoločný domov, vymedzuje tri základné aspekty problému človeka a prírody. Prvý je tehnicko-ekonomický, súvisiaci so stúpajúcim využívaním prírodných zdrojov. Druhým je problém ekologický, ktorý zahŕňa znečisťovanie životného prostredia a narušanie biologickej rovnováhy a posledným je sociálno-politický problém. Zem je náš spoločný domov a ľudstvo má záujem predísť ekologickej kríze. „Za ekologický problém je považovaný problém postupnej degradácie životného prostredia, deštrukcie podmienok života na planéte a otázky zhoršujúceho sa stavu kvality životného prostredia na Zemi a to z hľadiska človeka, ako aj z

hľadiska ostatných foriem života na Zemi“ (Smolková, 2000, s.11). Smolková (2000) vidí šancu v riešení ekologického problému. Podľa nej ľudia na základe osobných skúseností s odprírodneným bytím zmenili svoje hodnotové a morálne štruktúry a predstavy o samotnom živote, jeho kvalite a životnom štýle, o potrebách každého človeka, o ochrane samého seba, o zodpovednosti voči sebe i celej spoločnosti.

„V súčasnosti je nesmierne dôležitý ekologický výskum najmä z hľadiska ochrany prírody pre človeka a budúce generácie“ (Hrehová, 2005, s.230). V centre pozornosti ekologického výskumu je biosféra, flóra, regulácia množenia zvierat, výskum vody, pôdy, vzduchu. Cieľom je nájsť rovnováhu medzi človekom a prírodou a zemou a atmosférou. Podľa významného českého filozofa Kozáka (in: Hrehová, 2005, s.231) , ktorý je predstaviteľom morálnej ekológie sa morálna ekológia zrodila zo zamyslenia sa nad zmyslom ľudského pobytu a nad miestom človeka v kozme. Jeho ekológia je hľadaním cesty medzi hlbokou ekológiou a ochrannou ekológiou. Ako nádej pre budúcnosť vidí v zájomnej dôvere a zodpovednosti. Vyzdvihuje potrebu pokory, starostlivosti, priezračnosti a jednoduchosti v ľudskom správaní. Úlohou ekologickej etiky je aby dozerala aby sa celosvetový výchovný proces upriamoval na preferenciu dobra a krásy ako životného štýlu. Ekologická etika sa má usilovať o ochranu prírody pre človeka a premenu konzumnej mentality v prospech mentality spoluzodpovednosti za kvalitu života na zemi.

2.4 Trvalo udržateľný rozvoj

Environmentálny a ekologický slovník (Zelenka, Štejfa, 2000, s.135) charakterizuje Trvalo udržateľný rozvoj ako taký rozvoj, ktorý zabezpečí súčasným i budúcim generáciám možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a súčasne neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystému. Implementácia princípov trvalo udržateľného rozvoja sa stáva jednou z aktuálnych tém. Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja vznikla v 70-tych rokoch minulého storočia a bola reakciou na neudržateľné trendy v ľudských činnostiach. Medzi takéto činnosti sa zaraďuje nadmerné čerpanie prírodných zdrojov, ich znečisťovanie, zvyšovanie materiálnej úrovne života, nadmerná produkcia odpadov a ďalšie. V 90-tych rokoch boli na Slovensku oslovené, prostredníctvom dokumentu OSN s názvom Agenda 21 , miestne a regionálne samosprávy, aby sa zúčastnili procesu trvalo udržateľného rozvoja a vypracovali koncepcie na regionálnej úrovni. Výsledkom by malo byť

zabezpečenie vyššej kvality života obyvateľov. Najčastejšou definíciou trvalo udržateľného rozvoja je, že je našou spoločnou budúcnosťou a má zabezpečiť uspokojenie potrieb súčasných generácií bez ohrozenia schopnosti uspokojovania potrieb budúcich generácií. „...na Slovensku je regionálna Agenda 21 chápaná ako rozvojový program regiónov pre 21.storočie, ktorý zavádza princíp trvalo udržateľného rozvoja do praxe.“(Kramáreková-Dubcová-Kasanická, 2009, s.11) Agenda 21 je základným koncepčným dokumentom prijatým na konferencii OSN o životnom prostredí, ktorá sa konala 3.-14. júna 1992. Jej hlavnou úlohou je hľadanie predstáv o spoločnej budúcnosti. Je to dlhodobý tvorivý proces v ktorom samosprávy obcí, miest a mikroregiónov spolupracujú v partnerskom vzťahu s ostatnými hlavnými skupinami spoločnosti. Ďalší významný svetový summit o udržateľnom rozvoji sa konal v dňoch 26.augusta – 4.septembra 2002 v juhoafrickom Johannesburgu. Summit bol dôkazom toho, že medzinárodná spoločnosť chce pokračovať v trende, ktorý sa riešil na summite v Rio de Janeiro (Agenda 21) a naďalej presadzovať udržateľný rozvoj. Riešilo sa, ako sa za posledných desať rokov zmenil vývoj a aké výsledky v udržateľnom rozvoji sa doposiaľ dosiahli. Úmyslom bolo odhalenie problémov, ktoré vytvárajú bariéry pred zabezpečením trvalo udržateľného rozvoja. Zo summitu vznikol konečný dokument nazývaný implementačný plán, ktorý obsahuje súbor programov, zásad, cieľov a opatrení na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja. Demo (2007) za hnacie sily, ktoré sú pre zmenu životného prostredia a udržateľného rozvoja Zeme dôležité, považuje populáciu, spotrebu, technológie a predkladá plán na dosiahnutie rovnováhy medzi populáciou a množstvom spotreby. V súčasnosti je nevyhnutné hľadať nové prístupy k životnému prostrediu. Doterajšie využívanie prírodných zdrojov, biologických druhov a ekosystémov Zeme viedlo k deštrukcii, znehodnoteniu a ohrozeniu prírody. „Trvalo udržateľný rozvoj je komplexná predstava o rozvoji ľudskej spoločnosti v budúcom tisícročí.“ (Eliáš, 1998, s.6) Koncepcia TUR sa dotýka socio-ekonomických vzťahov, zahŕňa manažment a ochranu zdrojov pre rozvoj. K rozvoju TUR môže významne prispieť ekológia, veda o štruktúre a fungovaní živej prírody, ktorá rozvíja ekologickú teóriu, robí výskum ekologických systémov a definuje ekologické ukazovatele TUR. Trvalo udržateľný rozvoj neznamena vždy len zvyšovanie materiálnej úrovne ani obmedzovanie materiálnej potreby, ide tu o hodnotovú orientáciu a životný štýl. Pri rozvoji v zmysle trvalej udržateľnosti je dôležité sústrediť sa viac na rozvíjanie duševných a telesných schopností, poznanie samého seba a okolitého sveta. Výsledkom je vytváranie krásneho a zdravého prostredia. Je potrebné rešpektovať okolie tvorené živou a neživou prírodou, kde platia prírodné zákonitosti a mať úctu k tomu, čo dosiahli a vytvorili predchádzajúce generácie. Zaviesť novú etiku trvalo udržateľného rozvoja

podľa Schweitzera (1993) znamená vypracovať a uviesť do praxe akýsi globálny environmentálny mravný kódex ľudstva, ktorý by zlepšoval kvalitu ľudského života prežívaného v rámci únosnosti celej biosféry.

3 Súčasné riešenia ekologického problému konzumu

3.1 Zelená revolúcia a environmentálna výchova

„Súčasnú environmentálnu krízu ako krízu ľudskosti ľudstva možno prekonať len prekonaním jeho neľudskosti, t.j. jeho počlovečením“ (Hološ, 2009, s.92). Hološ(2009) vo svojom článku vychádza z ekofilozofie Kučírka. Doposiaľ sa chápala enviromentálna kríza ako vonkajší vzťah ľudskej spoločnosti k prírodnému prostrediu. Za nevyhnutné sa však považuje dať jej vnútornú a sociálnu dimenziu. Formovanie novej ekonomickej paradigmy predpokladá, že bude zároveň ekologickou. „...prioritnou úlohou ekofilozofie v súčasnosti je pochopiť problematiku človeka a ľudstva ako príčiny environmentálnej krízy v celostnom pohľade a dokázať dostatočne transparentne poukázať na obsahotvornú stránku sociálnej problematiky...“ (Kučírek, 1995, s.8) Hološ (2009) vidí ako príčinu súčasnej civilizačnej krízy presadenie liberalizmu, ktorý dáva ľuďom slobodu. Táto výnimočnosť ľudskej bytosti, mu dáva právo ovládať a manipulovať, preto autor poukazuje na potrebu do určitej miery korigovať radikálny individualizmus. Je zrejmé, že štýlom ako žijeme teraz sa ďalej žiť nedá a je potrebné vytvoriť novú paradigmu založenú na ideáloch trvalo udržateľného rozvoja. Kučírek (1995) zastáva názor, že opätovné navrátenie človeka k prírode charakterizované ako zelená revolúcia je želaním malého počtu vzdelancov a nie existenčnou nevyhnutnosťou. „Postupne narastá miera zodpovednosti človeka za svoje konanie a zasahovanie do prírody“ (Kučírek, 1995,s.55). Človek pri hľadaní odpovedi na otázku budúcnosti života na Zemi by mal v prvom rade nájsť sám seba ako ľudskú bytosť a mal by sa naučiť ľudsky existovať nielen v spoločnosti ľudskej, ale i pozemskej. Ekofilozofia sa vo svojej podstate rozdelila na biocentrický a antropocentrický smer. Biocentrizmus považuje život ako významný a hodnotný sám o sebe. „Prvé biocentrické presvedčenie je, že ľudia, živočíšny poddruhu homo sapiens, sú rovnoprávnymi členmi spoločenstva všetkých bytostí“ (Kohák, 2000, s.92). Človek má rovnaké právo na svoje miesto na Zemi a na všetko, čo si jeho bytie vyžaduje, ako ktorýkoľvek živočíšny druh, ale nie právo prednostné. Tieto smery sa zhodujú na nevyhnutnosti opustiť západný spôsob konzumného života, ktorý by mohol mať katastrofálny dôsledok pre ľudstvo. Výrazne k tomu môže prispieť environmentálna výchova. „Environmentálna výchova“ predstavuje celoživotný, cieľavedomý proces formovania osobnosti v zmysle trvalo udržateľného rozvoja. Slúži ako prevencia ochrany a tvorby životného prostredia. Vďaka environmentálnej výchove sa hlbšie zoznamujeme so živou a neživou prírodou, poznávame históriu krajiny, kultúrne a technické pamiatky, tradície

ľudovej kultúry a tak si vytvárame zdravú národnú hrdosť a lásku k vlasti. Naša budúcnosť nám nie je vopred daná a preto ju môžeme ako jednotlivci alebo spoločnosť rozumne ovplyvňovať. Kučírek (1995) varuje, že ľudstvo buď dospeje k novej kvalite svojho myslenia, hodnotového systému a životnému štýlu, alebo jednoducho nebude. Ekologická kríza si od nás vyžaduje radikálnu zmenu. Túto potrebu zmeny si ale ľudstvo musí uvedomiť. Až pocit nedostatku niečoho dôležitého k existencii (ako je príroda) môže byť impulzom pre uvedomenie si tejto dôležitej potreby. Ekologická kríza si vyžaduje zmenu v ľudskosti. „Ľudskosť je dimenzia človeka ako druhu, je to dobrota človeka ako druhu voči iným druhom, rovnako ako je dobrota ľudskosťou človeka ako individua voči iným ľuďom“ (Krchnák, Rácz, 2009, s. 121). Dobrý a ľudský človek dokáže zaobchádzať s inými živými bytosťami a prírodou. Ľudskosť je predpokladom dobra a prostredníctvom dobra sa rozvíja ľudskosť. Ekologická kríza sa preto často nazýva aj krízou ľudskosti. „Lebo ekologická kríza človeka je krízou aj toho ekologického v nás.“ (Krchnák, Rácz, 2009, s.122). Fromm (1992) vidí cestu z ekologickej krízy v zmene ľudského srdca od ktorej závisí prežitie ľudstva. Ekologická etika nás učí, aký by mal byť náš postoj k prírode. Pracuje s predpokladmi, ktoré Stekauerová (2003) zhrnula do troch najhlavnejších. Sme racionálne bytosti, ktoré dokážu pochopiť svet, môžeme konať na základe toho, čomu rozumieme a naše konanie môže slúžiť účelu. Kusin, Poláková (1998) nazývajú človeka objektom a zároveň aj subjektom prírody. Človek prostredníctvom svojich aktivít, schopností a intelektuálnych daností je spätý s prírodou, je jej subjektom. Jeho aktivity však na neho spätne pôsobia a tým sa stáva jej objektom. Z toho všetkého vyplýva, že človek a životné prostredie tvoria neoddeliteľnú jednotu. Ekonómovia zabúdajú brať do úvahy, že ekonomika je len časťou celej sociálnej a ekologickej továrne, ktorej súčasťou sú ľudia v nepretržitej vzájomnej interakcii a v interakcii s prírodnými zdrojmi.

3.2 Vytvorenie novej mentality človeka

Nová mentalita človeka vychádza z nových eticko-axiologických hľadísk. Človek je prostredníctvom tejto mentality schopný prijať a stotožniť sa s naliehavou výzvou prehodnotiť seba, svoje konanie, ale aj svet, s ktorým spolunažíva a dáva mu zmysel a význam. Takáto nová mentalita sa utvára prostredníctvom environmentálneho vzdelávania. Dôležitú pozitívnu úlohu v systéme environmentalizácie výchovy a vzdelávania zohráva

biocentricky orientovaná etika. Je etickou reakciou na doterajší proces devastácie prírody. „Človek totiž demonštruje svoju nemravnosť nie iba vo vzťahu k inému, rovnako ľudskému tvorovi, demonštruje ju aj vo vzťahu k zvieratám.“ (Kusin, Poláková, 1998, s.85). Vytvorením tejto novej mentality človeka by mohlo viesť k eliminácii ekologického odcudzenia človeka k prírode a živočíšno-rastlinnému prostrediu. Nová mentalita utváraná prostredníctvom biocentrickej etiky podporuje rovnováhu medzi človekom, faunou a flórou. Tvorba a ochrana životného prostredia má podľa Kusina a Polákovvej (1998) viacdimenzionálny účel. Má byť vyjadrením snahy človeka realizovať svoje ľudské potreby, a realizovať v životnom prostredí a jeho prostredníctvom, svoju spoločnosť. Adler (1998) za dôležité považuje úsilie vytvoriť takú formu pospolitosti, ktorú by bolo možné považovať za večnú a tá by zavládla, keby si ľudstvo zvolilo ako svoj cieľ dokonalosť. Podľa Schweitzera (1993) sa ľudstvo dostalo na takú hranicu vývoja, kde jeho novú kvalitu ako celku i jednotlivého človeka je možné dosiahnuť predovšetkým prostredníctvom morálky. Bola by to konečná forma ľudstva, v ktorej by boli vyriešené všetky otázky života a všetky vzťahy k okolitému svetu. Táto ideálna pospolitosť by bola vybudovaná na cite spolupatričnosti. „Žiť znamená rozvíjať sa“. (Adler, 1998, s.140) Ľudia sa ustavične musia prispôbovať požiadavkám vonkajšieho sveta aby mohli pochopiť akým smerom sa uberá ich život. Adler(1998) za správny fyzický a duševný rozvoj považuje iba iba ten, ktorý možno považovať za správny aj pre vzdialenejšiu budúcnosť. Keď máme za cieľ, aby bol náš život naplnený musíme dbať na rozvoj celej našej osobnosti. Rozvíjame tak naše cítenie, myslenie a utvárame si názor na svet. Gore (in: Kohák, 2000) je presvedčený, že nestačí meniť ľudí, ale je potrebné zmeniť pravidlá spolunažívania. Ide o vytvorenie takej civilizačnej štruktúry, ktorá by bola schopná podporovať všetko, čo je v ľuďoch zdravé a zabraňovať tomu, čím sa ľudia sami ničia. Výchova k sebe samému je úzko spojená so sebvýchovou a predchádza jej pochopenie samého seba ako osobnosti. „Utváranie vzťahu k sebe samému ako neoddeliteľnej súčasť charakteru je získavanie a rozvíjanie návykov k ochrane a upevňovaniu zdravia, rozširovanie vedomostí, nachádzanie svojho miesta v spoločnosti a zdravého presadzovania sa v zmysle asertívneho prístupu k životu.“ (Danek, 2000, s.77) Človek, ktorý dokáže objektívnejšie hodnotiť, má výraznejšiu zodpovednosť za vykonané veci. Schweitzerova (1993) etika úcty k životu žiada, aby ľudia vždy nejak a niečím boli ľuďmi pre ľudí. Podľa Fromma (1992) sa vynoruje nutnosť radikálnej zmeny človeka nie len ako etická, náboženská či psychická požiadavka, ale ako podmienka holého prežitia ľudstva. „Po prvý krát v histórii závisí fyzické prežitie ľudstva na radikálnej premene

ľudského srdca.“ (Fromm, 1992, s. 15) Množstvo nahromadených ekologických problémov podľa Kusina a Polákovej (1998) nesúvisí iba s fenoménom mravnosti ľudských aktivít. Na ich vzniku sa podieľa aj množstvo iných ako ľudských faktorov. Patrí medzi ne vedecko-technický pokrok, ktorý sa postupne ľudstvu začína vymykať spod kontroly, vzrastajúca agresivita ekonomického utilitarizmu, čím sa produkuje nadprodukcia výrobkov pre nekontrolovaný slobodný trh a možno sem zaradiť aj pokračujúce jadrové skúšky. Riešenie ponúka etika ako filozofia morálky, ktorá zmenou ľudských postojov ľudí dokáže napomôcť životnému prostrediu a obmedziť tak nežiaduci vplyv zo strany ľudí.

Etika úcty k životu vyvoláva silnú citovú reakciu. Je to sústavný postoj k životu a svetu, ktorý vyjadruje zrovnoprávnenie života všetkých tvorov. Každý z nás má rovnaké právo na dobro, na možnosť naplno prežiť svoj život.

3.3 Etika životného prostredia – Etika Zeme

Duchovným „otcom“ ekologickej etiky je Aldo Leopold. Tento nový typ etiky načrtol v roku 1933 a v roku 1949 ju nazval Etikou Zeme, ktorú teoretici často nazývajú ako ekoetické evanjelium. Teoretici, ktorí sa zaoberajú touto problematikou na Slovensku sa zhodujú v tom, že východiskové princípy ekologického uvažovania „... tak, ako boli naformulované v Etike Zeme Alda Leopolda v roku 1949, v zásade neboli dodnes prekročené, v mnohých prípadoch sa východiská dokonca zúžili“ (Smolková, 2000, s.74). Zlepšenie životného prostredia sa podľa Kusinu a Polákovej (1998) nemôže uskutočniť bez zmeny ľudských postojov. Postoje významne ovplyvňujú naše správanie, ktoré v súčasnosti nie je adekvátne vzhľadom na stále sa zhoršujúcu kvalitu životného prostredia pôsobením zo strany ľudí. Pri zmene postojov dôležitú úlohu zohráva etika, nazývaná aj filozofiou morálky. Úlohou etiky je dosiahnuť zmenu toho, ako doteraz ľudia chápali prírodu. „Človek prírode vtlačal pečať svojej subjektivity a inštrumentality a to v zajatí čoraz väčšej ilúzie, že príroda je iba objektom jeho exploatacie, jej prostredníctvom zvelebuje svoj domov v podobe vlastného životného prostredia“ (Kusin, Poláková, 1998,s.89). Takéto závažné povyšovanie sa človeka nad prírodu je etika schopná pozitívne ovplyvňovať. Schweitzer (1993) sa pokúša filozoficky zdôvodniť etický problém schopnosti človeka obetovať sa a prichádza s tým, že etika sa netýka len ľudí, ale aj ostatných živých tvorov. Náuka úcty k životu ako ju opísal Schweitzer (1993) neuznáva žiadnu relatívnu etiku. Za dobré sa považuje len udržanie

a podporu života a za zlé ničiť život alebo mu brániť vo vývoji. Zdôrazňoval, že každý život má hodnotu sám o sebe. Autor varuje, že svet ponechaný nevedomému egoizmu, je ako údolie ležiace v tme, len na vrcholkoch je jasno. Etický vzťah k tvorbe a ochrane životného prostredia zahŕňa aj Zem, ako zdroj existencie života, zdroj energie a pôdy. „Etika Zeme je organickou súčasťou etiky tvorby a ochrany životného prostredia.“ (Kusin, Poláková, 1998, s.89). Predpokladom etiky zeme je rešpektovanie ostatných členov a spoločenstva ako takého. Etika zeme vznikla ako reakcia na zamorovanie pôdy priemyselnými odpadmi, vyrubovanie veľkých plôch lesov pre drevársky a chemický priemysel, zabíjanie zvierat a násilnú urbanizáciu, čo všetko zaraďujeme pod nemravný vzťah k hodnotám zeme. V minulosti primitívna technika zabezpečovala prirodzený vzťah človeka k zemi. Vznikom nového fenoménu, ktorým bola veda a technika sa rozšírili možnosti zasahovania človeka so prírodou. Zem a jej zdroje sa stali objektom ekonomického zhodnocovania prírody. „Čím väčším bohatstvom disponuje zem, tým je jej ekonomické zhodnocovanie neprimeranejšie, lacnejšie a tým väčšími sa plytvá jej zdrojmi.“ (Kusin, Poláková, 1998, s.92). Schweitzerova (1993) etika úcty k životu je nazývaná tiež teoretickým svedomím ľudstva pri ktorom sa mení svetonázorový a hodnotový systém. Na dosiahnutie toho, aby sa ľudia začali morálne správať navrhuje zdokonaľiť svoje myslenie tak, aby nás priviedlo k uvedomeniu si idey úcty k životu. Etika Zeme podľa Koháka (2000) nezahŕňa už iba úctu k životu, ale už aj úctu k celému spoločenstvu. Problémom dnešnej konzumnej spoločnosti zostáva, že „.....bohatá, západná časť ľudstva nie je ochotná radikálne meniť svoje spotrebné návyky.“ (Kučírek, 1995. s. 84) Fenomén konzumizmu opierajúci sa stále viac nie o reálnu potrebu, ale o umelo vyvolanú a primitívnu spotrebu a pôžitkárske uspokojovanie svedčí o morálnom úpadku západu. Schweitzer (1993) za najvyššie hodnoty, ktoré by v dnešnej dobe mali prevládať považuje harmonický vzťah medzi ľuďmi a spolužitie človeka s prírodou budované na pokore a úcte. Hans Jonas (1997) pridáva k týmto hodnotám aj zodpovednosť. Jeho princíp zodpovednosti, ktorú ľudia vyzývajú konať tak aby následky konania umožnili život ďalším generáciám na neohraničene dlhú dobu. Podľa Jonasa (1997) etické princípy nemôžu byť odvodené z ľudskej prirodzenosti, ani zo skúmania praktického rozumu o morálnej povinnosti, ale z prirodzenosti celku. V environmentálnej etike je sa považuje zodpovednosť za pozitívnu perspektívu, ktorá ovplyvňuje motivačné faktory. Zodpovednosť by mala byť pre nás hnacou silou, ktorá nás prinúti hľadať zodpovednejšie alternatívne postupy. „Človek sa však v pozícii obvineného necíti príliš dobre. Navyše nepociťuje vinu.“ (Smolková, 2000, s.18) Smolková (2000) píše o tom, že vlast' si vyžaduje obeť, zodpovednosť, poslušnosť

a požaduje lásku. Ľudstvo je natoľko dospelé a vyzreté a dosiahlo určité vzdelanie aby dokázalo pochopiť vzťahy a väzby medzi prírodou a spoločnosťou. Akceptuje význam a úlohu prírody i spoločnosti. Mali by sme sa stať občanmi Zeme.

Záver

Skutočnosť, že sme sa dostali do začarovaného kruhu spotreby je krutou realitou dnešnej doby. Uspokojovanie stále novších potrieb máme na každodennom poriadku a v domnienke, že materiálny nadbytok dokáže skutočne zvýšiť aj kvalitu života, hromadíme predmety rôznej potreby. Pokrok, ktorý nám umožnil zakúsiť tento pocit „kvalitného života“ je už pomaly ale isto svojimi dôsledkami na životné prostredie a psychiku človeka považovaný za nebezpečný. Na konzumný spôsob života sa začíname bez ružových okuliarov pozeráť ako na chorobu spoločnosti. Environmentálna kríza spôsobená z veľkej časti konzumným spôsobom života sa prestáva chápať iba ako vonkajší vzťah ľudskej spoločnosti k životnému prostrediu a získava vnútornú a sociálnu dimenziu. Nevyhnutným krokom bolo objavenie vedy, ktorá by objasnila, prečo ľudia pohltený konzumným spôsobom života trpia čím ďalej viac psychickými poruchami. Úlohou súčasne existujúcej ekopsychológie je práve zistiť príčiny tohto patologického správania sa spoločnosti. Všetky doposiaľ zistené informácie smerujú k tomu, že k vyriešeniu konzumného problému môžeme dospieť iba zmenou ľudského zmýšľania. Na zmene ľudskej mentality sa významnou mierou podieľajú výchova a vzdelávanie. Výchova formuje hodnotové orientácie ľudí, pomáha vytvárať postoje a vzťahy k okolitému svetu, k prírode, k iným ľuďom i k samým sebe. Takéto ekovzdelávanie a ekovýchova zahŕňa aj oblasť ekologickej problematiky a edukantovi sprostredkováva nové poznatky z prírodných a humanitných vied. Jej hlavnou úlohou však zostáva naučiť človeka ľudsky existovať. Prostredníctvom takejto výchovy človek nie len spoznáva skutočnú krásu prírody a zoznamuje sa s jej kultúrou a históriou, ale učí ho byť hrdými na krajinu v ktorej sa narodil. Takáto snaha zmeniť mravné a duchovné vzťahy ľudí k okolitému svetu dokáže výrazne potlačiť nežiaduce dopady na prírodu a poukázať na zdroje deformácií nášho pohľadu na skutočnosť. Človek sa musí naučiť mať úctu k všetkému bytiu, k sebe samému, k prírode a cítiť zodpovednosť za budúce generácie. Konceptia trvalo udržateľného rozvoja predstavuje významný krok vpred v otázke zodpovednosti a ochrany životného prostredia. Konceptiou trvalo udržateľného rozvoja rozvíjame naše duševné a telesné schopnosti pričom poznávame samého seba a okolitý svet. Pri trvalo udržateľnom rozvoji ide o dlhoročný ba dokonca o celoživotný, spoločenský proces zahŕňajúci vrátane environmentálnej aj ďalšie oblasti života, ktoré sa vždy berú do úvahy v súvislosti s riešením otázky prírody, jej ochrany a jej pre nás prospešných zdrojov. Nebezpečenstvo rádioaktívneho odpadu, jadrových a chemických katastrof, vyčerpania zdrojov, preľudnenia

či devastácia životného prostredia môžu vážne ohroziť život nasledujúcich generácií a samotnú existenciu ľudstva. Život na Zemi je založený na rovnováhe, ktorá má pôsobením týchto faktorov výrazné problémy. Vznikajúce priepasti medzi chudobnými a bohatými národmi, nevyrovnaná spotreba s produkciou sú len dôkazy toho ako negatívne môžu vplývať konzumné javy na spoločnosť.

Ekologický problém má globálny rozsah a jeho riešenie musí prebiehať na celosvetovej úrovni. Ekologická etika, ktorá sa usiluje o ochranu prírody a premenu konzumnej spoločnosti dohliada na celosvetový výchovný proces. Človek sa musí opätovne vrátiť k prírode a tým zastaviť svoje stúpajúce odcudzovanie. Zmena ľudskosti je tou najdôležitejšou zmenou, ktorou musí dnešná spoločnosť prejsť. Zabrániť tomu, že až pocit nedostatku nás prinúti konať má byť prioritou nášho svedomia.

Najvyššími hodnotami, ktoré by mali byť v dnešnej dobe prioritné sú vytváranie harmonických vzťahov medzi ľuďmi a vytvoriť si vzťah s prírodou založený na rovnocennosti. Veľmi dôležité je zvyšovanie nie len informovanosti o možných dôsledkoch znečisťovania prostredia, ale aby sme sa dočkali pozitívneho výsledku treba environmentálnu výchovu považovať a zaradiť do bežného života ako celoživotné vzdelávanie. Človek musí pri snahe o odvrátenie ekologickej krízy začať zmenou postojov k sebe samému, čím uľahčí vytváranie lepších vzťahov s ľuďmi a s tým aj súvisiaci pozitívnejší vzťah k okolitému svetu.

To, že vznikli súčasné riešenia konzumizmu je dôkazom, že nie všetkým ľuďom je budúcnosť našej Zeme ľahostajná. My sme si vybrali tie základné ktoré sme charakterizovali a opísali ich použitie v praxi.

Zoznam použitej literatúry

ARISTOTELES. 1979. *Etika Nikomachova*. Bratislava: Pravda, 1979. 262s.

ARISTOTELES. 1985. *O nebi. O vzniku a zániku*. Bratislava: Praha, 1985. 275s.

BLÁHA, I. 1991. *Ethika jako věda*. Brno: Atlantis, 1991. 102s. ISBN 80-7108-023-3

BROŽÍK, V. 2006. *O hodnotách a ľuďoch*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2006. 177s. ISBN 80-8050-958-1

BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2007. 148s. ISBN 978-80-8094-122-2

ČAVAJDA, B. 2009. *Materiálne bohatstvo a šťastie človeka*. (in: Rozhovory o človeku a prírode V.) Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. s. 23-26. ISBN 978-80-8094-497-1

DEMO, M. 2007. *Udržateľný rozvoj*. 1. vyd. Prievidza : Patria I, 2007. 440 s. ISBN 978-80-8069-826-3.

DIATKA, C. 2005. *O etike a hodnotách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. 156s. ISBN 80-8050-822-4

DIATKA, C. 2001. *Etika a súčasnosť*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2001. 154s. ISBN 80-8050-493-8

DUBNIČKA, I. 2007. *Kultúra a environmentálna kríza*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2007. 484s. ISBN 80-8094-034-7

ELIÁŠ, P. 1998. *Ekologické aspekty trvalo udržateľného rozvoja*. Bratislava: Slovenská ekologická spoločnosť pri SAV, 1998. 107s. ISBN 80-967883-3-7

FROMM, E. 1992. *Mít nebo být?* Praha: Naše vojsko, 1992. 170s. ISBN 80-206-0181-3.

HEGEL, G. 1957. *Filozofia dejín*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo pôdohospodárskej literatúry, 1957. 475s.

HOLOŠ, L. 2009. *Zelená revolúcia ako hľadanie novej civilizačnej paradigmy*. (in: *Ekofilozofia včera, dnes a zajtra*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. s.92 -102. ISBN 978-80-8094-642-5

HREHOVÁ, H. 2005. *Etika-sociálne vzťahy- spoločnosť*. Bratislava: Veda, 2005. 337s. ISBN 80-224-0849-2

JONAS, H. 1997. *Princip zodpovednosti*. Praha: OIKOYMENH, 1997.s.318. ISBN 80-86005-06-2

KAPICA, P. 1978. *Zem je náš spoločný domov*.(in: *Spoločnosť a životné prostredie*).Bratislava: Príroda, 1978. s. 5-9.

KELLER, J. 1996. *Hodnoty pro budoucnost*. Praha: G plus G, 1996. 94s. ISBN 80-901896-4-4.

KOHÁK, E. 1998. *Zelená svatozář*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 203s. ISBN 80-85850-63-X

KOLAKOWSKI, L. 1998. *Malé prednášky o veľkých problémoch*. Bratislava: Kalligram, 1998. 77s. ISBN 80-7149-202-7

KOREC, J. 1992. *Úvahy o človeku: Kto je človek?* I.diel. Bratislava: Lúč, 1992. 199s. ISBN 80-7114-077-5

KRAMÁREKOVÁ, H. - DUBCOVÁ, A.- KASANICKÁ, K. 2009. *Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu Požitavie-Siročina*. Nitra: Fakulta prírodných vied UKF, 2009. 183s. ISBN 978-80-8094610-4

KUČÍREK, J. 1995. *Ekofilozofia včera, dnes a zajtra*. Nitra: Vysoká škola pedagogická, 1995.s. 112. ISBN 80-8050-002-9

KUSIN, V.- POLÁKOVÁ, E. 1998. *Ekológia a etika životného prostredia*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 1998. s. 107. ISBN 80-8050-214-5

LIPOVETSKY, G., 2005: *Věčný přepych*. Praha: Prostor, 2005. 134s. ISBN 80-7260-144-X

LOMŇANČÍKOVÁ, J. 2009. *K niektorým aspektom konzumnej spoločnosti*. (in: Ekofilozofia včera, dnes a zajtra.) Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. s.142-152. ISBN 978-80-8094-642-5

MARCUSE, H. 1991. *Jednorozměrný člověk*. Praha: Naše vojsko, 1991. 190s. ISBN 80-206-0075-2

NAESS, A. 1996. *Ekologie, pospolitist' a životní styl*. Tulčák: Abies, 1996. 310s. ISBN 80-88699-09-6

PLAŠIENKOVÁ, .1997. *Hodnotový systém v ekoetickej koncepcii H. Skolimowského*. (in: *Výchova a vzdelávanie na prahu nového tisícročia*) Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1997. s.85 -90. ISBN 80 – 88868-27-0

SCHELER, M. 2003. *Můj filozofický pohled na svět*. Praha: Vyšehrad, 2003. 284s. ISBN 80-7021-390-6

SCHWEITZER, A. 1993. *Náuka úcty k životu*. Praha: DharmaGaia, 1993. s. 40. ISBN 80-901225-7-4

SEILEROVÁ, B. 1995. *Človek vo filozofickej antropológii*. Bratislava: IRIS, 1995. 152s. ISBN 80-80778-10-7

SMOLKOVÁ, E. 2000. *Ekologický problém ako šanca*. Bratislava: IRIS, 2000. 134s. ISBN 80-88778-95-6

STEKAUEROVÁ, Ľ. 2003. *Etika o vzťahu človeka a zeme*. Prešov: Filozofická fakulta, 2003. s. 264. ISBN 80-8068-210-0

ŠUSTR, I. 2009. *Kvalita života*. (in: Rozhovory o člověku a přírodě V.) Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. s. 98-100 ISBN 978-80-8094-497-1

TATARKIEWICZ, V.1973. *O štěstí*. Bratislava: Smena, 1973. 435s.

URBAN, L. 2006. *Sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 373s. ISBN 80-86861-45-7

VAJDA, J. 1995. *Človek vo filozofickej reflexii*. Nitra: Vysoká škola pedagogická, 1995. 660s. ISBN 80-8050-054-1.

ZELENKA, J.-ŠTEJFA, J. 2000. *Environmentální a ekologický slovník vybraných pojmů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. 183s. ISBN 80-7041-627-0

ŽILÍNEK, M. 2000. *Pedagogická kompetentnosť hodnotovo-mravnej kreativizácie osobnosti*.(in: MICHALOV, J. a kol.: *Personálna obnova humanity*.) Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2000. s. 35-54.